

Een speelkaartenbelasting uit 1609 Museum van de Speelkaart

Met de afkondiging van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) viel de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) even stil. De opstand van de Nederlanden en de afscheuring van het noorden vormden een eindeloos en gewelddadig conflict. Met de wapenstilstand kenden de zuidelijke, Spaanse Nederlanden voor het eerst sedert vele decennia een periode van rust en herstel. Het bestuur van deze gebiedsdelen lag in de handen van de aartshertogen Albrecht en Isabella (1598-1621). De voorlopige vrede gebruikend poogden ze orde op zaken te stellen, onder meer door de lege schatkist te vullen.

In 1610 werd een ordonnantie over het kaart- en dobbelspel gepubliceerd, gedateerd 31 augustus 1609. In de inleidende intentieverklaring luidde het dat de excessen bij het spel door vroegere verboden niet waren uitgeroeid. Een verbod herhalen, bleek onmogelijk omwille van de toenmalige toestanden. Daarom besloten de aartshertogen tot het instellen van een belasting, zodat vooral de gewone man een afkeer van het spel kreeg.

De heffing bedroeg 2,5 stuivers per spel kaarten en per baal van zes teerlingen die werden verkocht of gebruikt. De opbrengst ging naar *“een goet ende deuchdelyck werck”*. Import en verkoop van ingevoerde kaarten en dobbelstenen werden verboden, de bevolking zou zich *“moeten behelpen”* met eigen fabricaat.

Kaartenmakers dienden, voor ze hun activiteiten konden opzetten, een toelating te bekomen van de belastingontvanger. Hij duidde de betaling van de belasting aan, vóór de spellen werden verzameld en verpakt in zestallen of grossen, met een teken of een parafering op het *“dexele oft elders”*. Als overgangsmaatregel en voor reeds aanwezig speeltuig kregen de fabrikanten veertien dagen respijt. Kooplui moesten hun kaarten en dobbelstenen bij de belastinginners aanbieden om ze te laten merken en tekenen. Bij overtreding werd het speelgoed verbeurd verklaard. De belastinggaarders dienden de hoeveelheden gemerkte kaarten en stenen te noteren en de betrokken handelaars elke vier maanden een afrekening voor te leggen.

Namaak van merken werd beboet. Het bedrag ging in drie gelijke delen naar de aartshertogen, naar de "aenbrengher" en naar de ambtenaar die de straf uitvoerde. De aartshertogelijke speelkaartenbelasting verschilt amper van soortgelijke taken, zoals die elders in Europa werden ingesteld. De argumentatie en procedures klonken bekend. Ook het gebruik van parafering was niet ongebruikelijk. Vanaf de 17de eeuw schakelde de fiscus over op zegels en stempels, maar belastinginners die speelkaarten paraferen, kwamen in Italië tot in de 19de eeuw voor. Jammer genoeg ontbreken verdere sporen van deze belasting uit 1609, of ze werd uitgevoerd en wat ze opleverde is (nog) niet onderzocht.

Ordinantie vande Eertzhertoghen onse ghenaedichste Heeren ende Princen, ghemaect opde Kaertspelen ende Teerlinghen, Tot Bruessel, Rutgeert Velpius ghezwoen Boeckdrucker vanden Hove, 1610, 7 p.

Tekst: Filip Cremers

Foto: Bram Luyts

Archief & Musea Turnhout

Inventaris:

- bibliotheek Nationaal Museum van de Speelkaart nr. 6541
Druivenstraat 18 - 2300 Turnhout

Literatuur:

- F. Cremers, *De invoering van een speelkaartenbelasting in 1609*, in: *Kontaktblad Nationaal Museum van de Speelkaart XVI* (september 1988), p. 72-74.

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (doorklikken naar Object van de Maand).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • www.archiefenmuseaturnhout.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11